

Handelshøyskolen BI

MAN 51271 Terrorism and Counter-Terrorism

Term paper 60% - W

Predefinert informasjon

Startdato:	17-01-2022 09:00	Termin:	202210
Sluttdato:	30-05-2022 12:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	P		
Flowkode:	202210 11595 IN02 W P		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Berit Fredriksen Hognes

Informasjon fra deltaker

Tittel *: Psykisk komponent i soloterrorisme

Naun på veileder *: Ellen Haugestad

Inneholder besvarelsen
konfidensielt
materiale?:

Nei

Jeg bekrefter
innlevering til
biblioteket *:

Ja

Gruppe

Gruppenavn: (Anonymisert)

Gruppenummer: 13

Andre medlemmer i gruppen: Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Innholdsfortegnelse

Innhold

INNHOLDSFORTEGNELSE	I
SAMMENDRAG.....	II
INNLEDNING	1
BAKGRUNN	2
TERRORISME	2
HØYREEKSTREMISME - FOR Å FORSTÅ TRUSSELEN MÅ MAN FORSTÅ TANKESETTET	2
AKSELERASJONISME	3
SOLOTERRORISME.....	3
ANALYSEN	4
INTENSJON (VILJE) OG KAPASITET (EVNE)	4
INTENSJON	5
<i>Propaganda – «det store internett».....</i>	<i>5</i>
<i>Andre arenaer for deteksjon av intensjon.....</i>	<i>6</i>
TIDLIGERE ANGREP	7
ANTREKK, UNIFORM OG SYMBOLER	9
VÅPEN	10
LEKKASJER	11
PSYKISK KOMPONENT	11
<i>Utenforskap</i>	<i>12</i>
<i>Psykisk lidelse.....</i>	<i>13</i>
<i>Personlige forhold.....</i>	<i>13</i>
TRUSSELUTVIKLINGEN.....	14
SANNSYNLIGHETSVURDERING	16
REFERANSE	18

Sammendrag

Med Arbeiderpartiet tilbake i regjering, et politisk parti som har vært utsatt for soloterrorisme tidligere, er det dagsaktuelt å vurdere trusselen mot dem.

Trusselvurderingen vurderer trusselen fra enkeltindivider innen høyreekstremisme og akselerasjonismen mot Arbeiderpartiet.

Det er vesentlig å bygge kunnskap om fenomenet soloterrorisme i de institusjonene og hos aktører som kan bidra til å identifisere personer som kan ha en alarmerende utvikling (PST, 2017). Det er viktig å ha fokus på trusselen fra soloterrorisme, for å i størst mulig grad være robuste nok som samfunn til å håndtere terrortrusler fra enkeltindivider innenfor høyreekstre akselerasjonister. I denne trusselvurderingen ser man på sammenhengen mellom soloterrorisme og dårlig psykisk helse som en indikator for økt terrortrussel.

Soloterrorister har 13 ganger høyere sannsynlighet for å ha en psykisk lidelse (PST, 22.06.17). Derfor foreslås psykiske komponenter vurdert inn som en ny indikatorkategori for soloterrorister. Da man ser at de tradisjonelle indikatorene for terrorisme kan ha en svakere verdi for soloterrorister enn for grupper.

Innledning

22. juli 2011 var Arbeiderpartiet mål for høyreekstrem terrorisme i Norge. Dette var et av de mest dødelige terrorangrepene i Europa i nyere tid. Det er nå viktig å vurdere om Arbeiderpartiet fremdeles utgjør et mål for høyreekstremer terrorister.

Det høyreekstremer miljøet i Norge utfolder seg i all hovedsak på internett (PST, 2021a). Det er ikke mange som deler deres ideologi og tilslutningen er ikke stor sett i sammenheng med Norges befolkning. Samtidig utgjør de en gruppe hvor det foreligger en trussel for Norge (PST, 2022). Innen høyreekstremisme er det akselerasjonismen som utgjør den største trusselen, og dens syn på en forestående rasekrig gjør at denne trusselvurderingen vil vurdere trusselen mot Arbeiderpartiet (PST, 2022), (Ravndal, 2016), (PST, 2017), (Ravndal, et. al., 2021).

Arbeiderpartiet har alltid vært, og er, i fiendebildet til høyreekstremer akselerasjonister, og den største idolet innenfor denne retningen er Anders Behring Breivik. Arbeiderpartiet holdes ansvarlig for den muslimske innvandringen. I akselerasjonistens bilde vil det alltid være legitimt å ramme styresmaktene som tilrettela for denne innvandringen. Nå som Arbeiderpartiet igjen sitter med regjeringmakten vil det nok en gang være dagsaktuelt å vurdere trusselen mot partiet.

En eventuell terrorhandling begått av personer med høyreekstremistisk ideologisk tilbøyelighet vil sannsynligvis gjennomføres av enkeltpersoner (PST, 2022).

Denne type angrep omtales som soloterrorisme. Hos soloterrorister er den psykiske komponenten en viktig faktor for å få en bredere forståelse av denne type terrorisme. Det er ikke i den hensikt å forrykke på de tradisjonelle begrepene, definisjonene eller den teoretiske grunnlaget for hva terrorisme er. Det tradisjonelle teorigrunnlaget for terrorisme gir liten plass for psykisk lidelse og psykiske komponenter da det kan stå i motsetningsforhold til den rasjonelle bak ideologi og terrorisme som fenomen.

Bakgrunn

Terrorisme

Et angrep fra en soloaktør er i utgangspunktet vanskelig å definere, fordi det kan minne om en vanlig kriminell handling. Men det er deler av handlingen som gjør at man definerer det som terrorisme. For å danne grunnlaget for å skille mellom dem må man ha en god forståelse og definisjon av hva terrorisme er. For å bli betraktet som terrorisme, må et angrep være overlagt, ment for å skape frykt bredt i befolkningen og for å påvirke et politisk utfall (Bjørgo og Ravndal 2019). Et terrorangrep vil ha elementer av vold, politikk, sjokk og frykt, kommunikasjon og ikke-statlig aktør (Hoffman, 2017), noe som utgjør grunnlaget for en god definisjon (Sitter, 2017), «*Terrorisme betyr å handle bevisst og voldelig mot sivile for å oppnå politiske mål*» (Richardson, 2006, s. 4).

Hensikten med terrorisme er at man bruker terror for å oppnå et ideologisk, politisk eller religiøst mål. Med dagens teknologiutvikling vil man kunne spre denne frykten til et større publikum og moderne terrorisme vokser frem samtidig som våre moderne medier (Hoffman, 2017).

Ideologien legger føringer for hva slags mål man tenker det er mest naturlig å rette seg mot, hva slags type handlemåte og hvor stor grad av vold man er villig til å akseptere. Det vil si at ideologi har mye å si for terroristers virkemåte (Haugestad, 2022).

Høyreekstremisme - For å forstå trusselen må man forstå tankesettet

På overordnet nivå kan man forenklet si at det ideologiske tankesettet til en høyreekstremist handler om rase, det er nazisme og fascisme som er grunnleggende (Haugestad, 2022). Begrepet «høyre» stammer fra den franske revolusjonen og er sammen med begrepet «venstre» knyttet til ideen om egalitarisme. Motsetning til venstreorienterte som er tilhengere av sosialisme og «likhet for alle», anser de høyreorienterte ikke bare sosial ulikhet som uunngåelig og naturlig, men også ønskelig. Forbi de høyreorienterte har man de ytre høyre som preges av nativisme og autoritarisme og det er her man finner de høyreekstreme (Bjørgo og Ravndal 2019). Høyreekstremister avviser demokrati

og er villige til å bruke vold eller andre ikke-konvensjonelle virkemidler for å nå sine mål (Ravndal, 2017).

En retning som er blitt særlig aktuell de senere årene er akselerasjonismen, som handler om at de tror en rasekrig er nær, og man må gjennomføre angrep for å fremskynde denne krigen. Det er flere angrep de siste årene som har vært utført av enkeltindivider som har vært preget av denne ideologien (PST, 2022).

Akselerasjonisme

Rundt 2015 endret propagandaen seg på internett blant høyreekstremister, det kom sammen med en ideologisk utvikling som fikk stor utbredelse - akselerasjonisme. Denne ideologien er ikke ny, selv om den fra 2015 fikk en oppsving. Den stammer fra 1970-tallet og «The Turner Diaries» (MacDonald, 1980). Det oppfordres til politisk motivert vold og terrorhandlinger for å utløse det som de mener er en helt uunngåelig rasekrig (PST, 2021b). Akselerasjonistene forsøker å provosere staten inn i «Terrorfellen», slik at staten overreagerer voldsbruken (Sitter, 2017).

Tilhengerne av denne ideologien mener at det foregår et folkemord, og de mener at det haster med å bryte ned det bestående samfunnet for å kunne bevare den «hvite rasen» (PST, 2021b). I den sammenheng vil de bruke lederløs motstand og ikke vente på å mobilisere mange (Hoffman, 2017). De mener at alle har et individuelt ansvar til å starte denne rasekrigen og at det må skje nå (PST, 2022). Denne ideologiske retningen er gjerne pakket inn i en propaganda som har voldsgrafikk og spillreferanser, hvor humor og ironi er faktorer som spiller en stor rolle. Det gjør at den får stor appell både innenfor og utenfor det høyreekstremitetsmiljøet. Det kan senke terskelen for hva som forstås som alvorlig vold. Dette kan medføre at man får flere inngangsporter til høyreekstremisme.

Soloterrorisme

Soloterrorisme er når en aktør operer på egenhånd, uten logistisk eller operativ støtte fra terrororganisasjonen (PST, 2017), (Sørensen, 2022). Men selv om de operer alene er de gjerne bundet sammen gjennom virtuelle samfunn på internett (Bjørge og Ravndal 2019). Denne tilknytningen kan gi dem bistand til både

målutvelgelse, legitimering og planlegging av selve terrorangrepet (PST, 2017). Deres styrke ved å operere alene er at de er vanskeligere å oppdage, da de gjerne har en kortere planleggingsfase, noe som krever mindre forarbeid og man får færre identifiserbare indikatorer. Man har ingen klar profil på soloterrorister, men det er flere likhetstrekk og felles kjennetegn (Bjørnland, 2017). Utenforskap har vist seg å være en sårbarhetsfaktor hos soloterrorister (Gill et. al. 2014). Videre har de en vesentlig høyere forekomst av psykisk lidelser (Corner og Gill, 2014). Selv om psykisk lidelse er en sårbarhetsfaktor hos soloterrorister er det ikke nødvendigvis en årsakssammenheng for å gjennomføre et terrorangrep (Gill, 2015), (Pantucci, et. al. 2015).

Strategien hos terrorister; hva er målet og hvordan skal den oppnås, får hjelp av taktikken, hvordan bruker man de midlene man har for å iverksette strategien (Sitter, 2017). Soloterrorisme som angrepsform er ikke en ny taktikk innen høyreekstreme grupper hvor man oppfordret til strategien lederløs motstand (PST, 2017).

Analysen

Intensjon (vilje) og kapasitet (evne)

Det kan være utfordrende å si noe konkret om hva som er drivkraften til soloterrorister. Det er viktig å se på hva det er som direkte påvirker personens intensjon og kapasitet (PST, 2017).

Analysen består av soloaktørers intensjon og kapasitet, med det menes soloaktørens vilje og evne. Samlet sett kan det bidra til å vurdere hvilken trussel soloaktører utgjør. Innehar man intensjon, men ikke kapasitet og motsatt utgjør man ikke en trussel i denne konteksten. Analysen inneholder en vurdering av soloaktørers intensjon og et sett med indikatorer som vurderer deres kapasitet (Grabo, 2002). Det utfordrende med denne analysen er at man ikke har en konkret organisasjon eller person å vurdere. Indikatorene er valgt ut fra tidligere angrep med opplysninger fra offentlig tilgjengelig informasjon. På denne måten søker man å avdekke mulige indikatorer man kan være oppmerksomme på for å avdekke en potensiell trussel for fremtiden.

Intensjon

En intensjon kan vurderes ut ifra hva aktøren selv uttaler. For soloterrorister kan det være utfordrende, da de i hovedsak ikke benytter seg av erklæringer eller offisielle uttalelser. Intensjonen må vurderes på individnivå. Intensjonen må tolkes ut fra den enkeltes ideologi og målsetning (se ovenfor under kapittel *høyreekstremisme og akselerasjonisme*). En persons intensjon er viktig fordi den i stor grad vil være avgjørende for om personen utgjør en trussel, gitt det faktum at vedkommende innehar kapasitet. Intensjon handler om å forstå hva det er en aktør ønsker å oppnå. For å finne ut hvor denne intensjonen utvikles og uttrykkes vil høyreekstreme i stor grad bruke internett.

Propaganda – «det store internett»

Terrorisme i seg selv handler om å kommunisere, så angrep kan også være et propagandamessig grep, «propaganda by deed» (Hoffman, 2017). Det handler ikke i hovedsak om å drepe mange mennesker, men om å skape frykt i befolkningen for å påvirke beslutningstakere til å ta valg i den retningen terrorister ønsker å oppnå (Richardson, 2007). Derav kan man si at «terrorisme som teater» også har en propagandamessig effekt (Hoffman, 2017).

I mye større grad enn før utøves propaganda på internettet. Teknologit utviklingen man har hatt gjør at propagandaen blir allment tilgjengelig. Selve propagandaen blir mer tilhengerskapt og det blir lett for folk å ta del i denne aktiviteten.

Mindreårige kan være utsatt da internett og teknologi er en hobby for mange fra ung alder. Spesielt utsatt er barn og unge som opplever en form for utenforskap (PST, 2021b). Det kan være utfordrende å oppdage denne type internettaktivitet i en radikaliseringsfase. Særlig nærstående har en rolle vedrørende muligheter for deteksjon. Da kreves det kjennskap til hva som ligger i propagandaen. Den akselerasjonistiske propagandaen preges av mye humor og ironi, gjerne voldsgrafikk og spillreferanser som appellerer til unge menn (PST, 2021b). Dette bidrar til å ufarliggjøre ekstremistisk propaganda, som kan ha en negativ påvirkningskraft på de som ser på, og det gjør at innholdet normaliseres (PST, 2021a). Dette igjen kan bidra til radikalisering, eller ytterligere radikalisering.

På bakgrunn av internett og den digitale aktiviteten i de høyreekstreme miljøene har propagandaen i større grad blitt et transnasjonalt fenomen. Høyreekstreme henter inspirasjon fra hverandre på tvers av landegrensler (PST, 2021c). For eksempel opplevde Philip Manshaus og få stafett-pinnen fra Brenton Tarrant gjennom internett, begge var tilhengere av akselerasjonismen. Uavhengig av ideologisk tilhørighet blir terrorhandlinger hyllet på de høyreekstreme foraene på internett. I tillegg oppfordres det til terrorhandlinger. Det man kan se er at det ideologiske budskapet kan havne i andre rekke og terrorhandlingen kan få et underholdningsaspekt (PST, 2021c). Angrepet i Christchurch ble en «game-changer» ved at han live streamet angrepet sitt på internett. Derav oppstod begrepet *gamification* (PST, 2021a). Manshaus forsøkte på det samme, men fikk ikke lastet opp linken (Evalueringsutvalget, 2020). Terrortrusselen for fremtiden vil avhenge av hvilken tiltrekningskraft den digitale propagandaen har på enkeltpersoner. Dette fordi utviklingen av de ekstreme digitale nettverkene gir en ideologisk kapasitet til å inspirere til terrorisme, helt uavhengig av landegrensler (PST, 2021a).

Andre arenaer for deteksjon av intensjon

De aller fleste utøver av terrorisme sier noe til omgivelsene sine. Det kan være familie, venner, bekjente eller andre personen intervenerer med. Ofte vil personer som uttrykker ekstreme radikale utsagn til omgivelsene sine ikke bli møtt på sine utsagn, da det ikke er den allmenne oppfatningen i samfunnet. En naturlig reaksjon kan da være at vedkommende slutter å dele sine ideologier med de som ikke deler samme tankegodt. Det fører gjerne til at man trekker seg tilbake. Tilbaketrekning, sammen med en endring i adferd, og personlige forhold vil være momenter som bør uttrykke en bekymring da det har vist seg å være tilstede i forkant av terrorangrep fra soloaktører. For grupper blir denne indikatoren sterkere da det gjerne er flere som står sammen og uttrykket blir mye klarere når det er en gruppe som har de samme synspunkter. Dette sett i forhold til når det er snakk om enkeltaktør som tester ut sine synspunkt på sine omgivelser. Manshaus delte sine intensjoner med sine nærmeste, men de antok at dette bare var nok en av hans faser så de tilla ikke den noe større vekt (Haugen, 2021). Her ble denne indikatoren svak.

For soloterrorister kan man som sagt se en større grad av utenforskap (PST, 2019), det kan også være ovenfor egen familie og på den måten vil det si fravær av nærstående. Spørsmålet da er hvilke andre aktører som kan være i omgivelsene til en trusselaktør. Soloterrorister har 13 ganger høyere sannsynlighet for psykisk sykdom (PST, 22.06.17), helsevesenet og/eller sosialtjenesten vil da kunne være aktører som vil kunne detektere intensjon. Når det kommer til utenforskap er lav tilknytning til arbeidslivet en faktor (PST, 2019), som gjør at ytelser fra NAV vil være et faktum. Det vil da også kunne være en arena for mottak av lekkasjer fra en potensiell trusselaktør. Det er naturlig å trekke frem skole som en mulig arena for deteksjon, men for soloterrorister har det vist seg at de har lav skolegang, noe som gjør at den arenaen har begrenset verdi for deteksjon. Fordi dette fenomenet i hovedsak gjelder unge menn over grunnskolealder (PST, 2019).

Tidligere angrep

Terrorister lærer av hverandre. Et moment som spiller inn her er at terrorister ser på hva andre har gjort når de skal gjennomføre angrep. Et annet moment er den effekten som oppstår ved at man må overgå tidligere angrep for å skape enda større frykt, ettersom man får en tilvenning av vold. Hvis det utøves mange nok angrep med en viss type voldsbruk så får det en tilvenning i samfunnet til det nivået og det skaper ikke den samme frykten som om volden øker (Ravndal, et. al., 2021). Voldsnivået må altså heves for å skape den samme frykten som de første angrepene. Derfor er tidligere utførte angrep en indikator som må vurderes, da den kan virke inn på modus operandi til en soloaktør.

De fleste høyreekstreme angrepene i Europa har vært utført av enkeltpersoner (Sitter, 2017). Samtidig så har ikke høyreekstreme historisk sett stått for flest tap av menneskeliv. Mellom 2001 og 2015, hvis man ser bort fra 22.juli angrepet, var det to mennesker som mistet livet på grunn av høyreekstreme angrep (Sitter, 2017). I 2020 ble det registrert 149 høyreekstreme angrep i Vest-Europa (Ravndal, et. al., 2021). En utfordring med dette tallene er at det stammer fra en rapport hvor begrepet *angrep* er mer utvidet enn denne trusselvurderingen tar for seg. Flere av angrepene i den rapporten som er klassifisert som høyreekstreme angrep, vil ut i fra denne trusselvurderingen bli kategorisert som kriminalitet og vold, og ikke

terrorisme, se kapittel *Bakgrunn – Terrorisme*. Samtidig synliggjør det aktivitet fra det høyreekstreme miljøet og vil, for å vurderer enkeltaktørers kapasitet til å gjennomføre angrep, være viktig historisk materiale. En annen svakhet ved bruk av rapporten ved fenomenet terrorisme og soloterrorisme er dens stedlige begrensning. Rapporten tar for seg Vest- Europa, og som denne trusselvurderingen påpeker er den transnasjonale utviklingen innenfor dette temaet av høy betydning.

Trenden viser en tendens til færre høyreekstreme angrep i sin helhet, men med flere dødsfall. Antallet høyreekstreme grupper som anvender vold har gått ned, men antallet soloterrorister har økt. Det betyr at man kan forvente færre angrep, men flere skadde og drepte (Ravndal, 2020). Det viser effekten av en enkeltaktørs handling (Ravndal, et. al., 2021). Det er sannsynlig at denne trenden vil fortsette, fordi det er et fåtall av høyreekstreme organisasjoner med uttalt voldsideologi (Ravndal, et. al. 2021). I den propagandaen som utøves på internett oppfordres det også til å gjennomføre angrep. Strategien som har vært trukket frem kan sammenlignes med «lederløs motstand» (Hoffman, 2017). I tillegg var enkeltaktører også dominerende i statistikken over planlegging av angrep. Man finner ingen informasjon som tilsier at det skal endre seg for fremtiden (Ravndal, et. al., 2021).

Videre har det vært en endring i modus operandi før og etter 22. juli. Tidligere var det ved «masse-offerangrep», gjerne brukt brannstiftning, uten at målet i seg selv var å drepe så mange som mulig. Etter 22. juli ser man en utvikling ved bruk av skytevåpen og et mål om å drepe så mange som mulig (Ravndal, et. al., 2021). Det viser hvilken effekt tidligere utførte angrep har. Dette så man i angrepet på New Zealand, hvor Tarrant uttalte at målet hans var å drepe flere en 22. juli terroristen. I manifestet sitt skrev Tarrant at han var inspirert av Breivik og at det var han som har påvirket hans planer mest (Wictorsen, 2021c). Innenfor hele det internasjonale høyreekstreme trusselbildet kan man si at trusselen endret seg med 22. juli. Også viktigheten av internetts betydning ble et skille hva angår radikaliserings og planlegging (Sunde, 2013).

Tarrants angrep fikk også det man kan kalle en «cluster-effekt» (Wictorsen, 2021a). Her menes det at det fikk følgere som kom etter, man kan også kalle fenomenet for terrorstafetten (Wictorsen, 2021b). Manshaus var en av de følgerne

og han uttalte at han så på Tarrant sitt manifest som en direkte oppfordring til å gjennomføre angrep. I mars 2020 stengte samfunnet ned grunnet pandemien. Pandemien har hatt en kapslende effekt på samfunnet. Ved nedstengingen av samfunnet ble det ikke mulig å arrangere store arrangement på arenaer og derav også mulighet for gjennomføring av terrorangrep på store folkemengder. Ved stormingen av kongressen i USA 6. januar 2021 så man en dreining i det høyreekstreme miljøet hvor en gikk over til antistatlig fokus og konspirasjonsteorier. Det høyreekstreme har alltid vært forbundet med konspirasjonsteorier, men en ser det i enda større grad nå enn før. Ukraina-krigen er også en faktor som spiller inn på det høyreekstreme miljøet. Det vil kunne trekke til seg personer med ekstreme holdninger, samt her vil også konspirasjonsteorier få sin plass (Sørensen, 2022). Det betyr ikke at akselerasjonistene er borte, men med to store drivere som har tatt en del fokus, pandemien og Ukraina-krigen, er mistilliten til systemet, om mulig, enda sterkere. Et spørsmål man kan stille er om man har lagt soloterrorrens tiår bak seg eller om det vil vedvare. Dette fordi alt som er terrorrelatert er drevet av de store sikkerhetspolitiske kreftene.

Antrekk, uniform og symboler

Historisk sett har antrekk og uniform vært en del av høyreekstremismen. Nynazistene og eksempelvis «Boots boys» på 90-tallet hadde kjennetegn som svarte militærstøvler og bomberjakker (Bjørge, 2018). I dag er ikke de høyreekstreme like synlige på gaten da store deler av aktivitet foregår på internett. Ser man på uniform som en indikator og dens styrke må man se på hvilken type aktør snakker man om. Ved soloterrorisme vil det være utfordrende å vurdere uniform som en sterkt indikator fordi den vil være vanskelig å detektere. Samtidig vil den kunne være sterk ved tilfelle man isolert sett ser på den som en indikator innad i for eksempel en familie. Manshaus bestilte sin skuddsikre vest ved hjemlevering, og det var hans pårørende som mottok pakken, og det var beskrevet utenpå hva den inneholdt. Til sammenligning bestilte også Brevik sin uniform på internett, som ble levert hjemme til han, men han bodde alene og slik sett vil denne indikatoren ha ingen verdi i seg selv.

Symboler er noe man gjerne bruker for å synliggjøre noe. Symbolikken har et internt budskap for de som støtter ideologien og symbolene brukes for å vise hvem som er innafor, hvem som har skjønt det og ikke. Ser man hen til akselerasjonismen så er de opptatt av terror-ikonene Breivik og Tarrant. Begge blir framstilt med glorier og betegnet som «Saint». «Peppa the frog» var et symbol som ble brukt mye innenfor akselerasjonistene (Bernsen, 2020). Nå er ikke den like inn lenger, fordi symbolikken for de nye høyreekstremer endrer seg hyppig. Verdien av indikatoren symbol er sterk med tanke på at den er synlig, gjerne lett gjenkjennelig. Samtidig så endrer symbolikken så hyppig at den i seg selv ikke har så stor verdi. Til tross for det så har symbolikken til akselerasjonistene såpass mye grunnleggende nynazistisk innhold at man vil se svastikaene. Det har gjerne en heftig og grafisk propaganda med voldelig innhold. Voldsfenomenet er veldig sentralt som brukes som visuelt verktøy og et formidlingsverktøy (Sørensen, 2022). På den måten vil symbolene kunne vise hva vedkommende står for ved bruk av denne type symboler.

Samtidig må man være klar over symbolers verdi ved at et symbol kan ha flere betydninger. Symbolet, gammelt runetegn, til Den nordiske motstandsbevegelse er også et kjent symbol fra norrøn mytologi og Tors hammer. For eksempel vil ikke denne tatoveringen på en person alene si noe om ideologisk tankegodt. Dette synliggjør indikatorers verdi og viktigheten av å se ting i sammenheng.

Våpen

En viktig og tradisjonell indikator innen terrorisme i forhold til kapasitet er våpen. Alle angrep er avhengig av et våpen når det gjennomføres. Med våpen menes alt som benyttes for å skade. Ser man på våpen som er blitt brukt i dødelig angrep over tid fra høyreekstremer ser man at andelen hvor det er brukt skytevåpen har økt, mens knivangrep har gått ned (Ravndal, et. al., 2021). Denne endringen samsvarer med trenden hvor det er færre angrep fra gjenger og grupper, og flere angrep fra enkelt individer (Ravndal, et. al., 2021).

I Norge har man en høy andel av skytevåpen per innbygger, noe som skyldes jakt. Tilegnelse og bruk av skytevåpen kan kreve lengere planleggingstid enn ved for eksempel bruk av stikkvåpen og kjøretøy. Spørsmålet blir om hvordan vedkommende har tilgang til for eksempel skytevåpen. Har vedkommende

jaktlisens, våpenlisens, har noen nærstående skytevåpen slik at tilgangen blir nærmere. I Manshaus saken bruke han skytevåpen som middel, han hadde da tatt farens jaktrifle (Evalueringsutvalget, 2020). Både Breivik og Manshaus var med i skyteklubb. Samtidig så er dette legitime aktiviteter, slik at det, på bakgrunn av dette alene, ikke er mulig å fange opp en potensielle soloterrorister. Indikatorene vil bli sterkere om man allerede har en person man ønsker å undersøke.

Om man ser på avvergede angrep kontra gjennomførte angrep, ser man i hovedsak at i gjennomførte angrep ble det brukt stikkvåpen og avvergede angrep hadde flere komponenter av eksplosiver i seg (Nysted, 2022). De er gjerne avverget fordi det krever flere handlinger og gjerne flere personer. Det blir flere punkt for deteksjon.

Lekkasjer

Med indikatoren lekkasjer så menes en eller annen form for kommunikasjon om intensjon og/eller kapasitet. Bakgrunnen for å ta med denne indikatoren er at det viser seg at soloterrorister lekker til omgivelsene sine. Empiri viser at nærmere 60% av nærstående til soloterrorister visste gjennom kommunikasjon fra utøver at vedkommende ønsket å begå voldshandlinger og var kjent med deres ideologi. Samtidig var det kun i 10% av tilfellene hvor de nærstående varslet til noen om dette (Bernsen, 2021). Dette avviker viser at det er potensialet i denne indikatoren, samtidig som det må hevdes på nåværende tidspunkt å være svak.

I Manshaus-saken testet han ut sitt ideologiske tankegods på sine omgivelser, de nærstående var kjent med dette, men ut ifra historikk om hans adferd og endringer ble det ikke tillagt stor nok vekt. De har uttalt at om de var kjent med at flere var bekymret, ville de mulig ha reagert annerledes (Haugen, 2021). Dette viser kompleksiteten av indikatorer og deres funksjoner sammen og alene.

Psykisk komponent

Indikatorene som er gjennomgått over; intensjon, propaganda, andre arenaer for deteksjon, tidligere angrep, antrekk, uniform og symboler, våpen og lekkasjer har til felles at de i stort gjelder for grupper. Samtidig er de avhengig av en eller annen form for nær omgivelse for å få styrket sin verdi. Mange av de indikatorene som

gjelder for grupper er ofte svake når det kommer til soloterrorisme, det vil si at de ikke vil være nyttige indikatorer, særlig alene.

Når det derimot kommer til soloterrorisme så spiller psykisk helse ofte en så stor rolle at det også må inkorporeres. Som et forslag til indikatorkategori foreslås et innsalg av den psykiske komponenten. Det er forståelse for at det foreligger en rådende tanke innenfor terrorismefaget i stort om at den psykiske komponenten ikke skal få plass da det vil kunne forrykke ved rasjonalitetsbegrepet som terrorismefenomenet er bygget på. Til tross for det så ser man at psykisk helse spiller en sentral rolle innenfor soloterrorisme, slik sett kommer man ikke utenom å trekke inn dette i en vurdering i denne konteksten. Derfor foreslås det at for soloterrorisme tilføyes andre indikatorer.

Med den psykiske komponenten menes her utenforskap, psykisk lidelse og andre personlige forhold. Det er ikke slik at alle som opplever utenforskap har en psykisk lidelse. Likedan vil en adferdsendring eller andre personlige forhold av betydning ikke nødvendigvis utgjøre en risiko for å bli radikalisert. Det er dermed heller ikke grunnlag for å si at slike vil kunne utføre et terrorangrep. Det man trekker frem er ulike sårbarhetsfaktorer som har vist seg som gjentakende hos enkelt individer som har deltatt i terroraktivitet.

Funn fra flere forskninger er like og viser en rekke sårbarhetsfaktorer som er tilstede forut for radikalisering og mobilisering. Det foreligger en opplevelse av høy grad av utenforskap, det kan være dårlig tilknytning til arbeidslivet, gjennomgående lav utdanning, høy forekomst av rusmisbruk, falle ut av skole og dårlige sosiale relasjoner (Sørensen, 2022). I tillegg vet man at psykisk lidelse forekommer oftere hos soloterrorister enn hos for eksempel personer som tilhører en terrorcelle (PST, 22.06.17). Stort sett er det unge voksne som radikaliseres (PST, 2019). Dette er en ny indikatorkategori som, gitt den betydningen dårlig psykisk helse tilsynelatende har i mange angrep utført av soloterrorister, bør være med som en del av vurderingsgrunnlaget.

Utenforskap

Ved å ikke fullføre utdanning, vil risikoen for lav tilknytning til arbeidslivet øke, det gjør at man mister arenaer hvor man gjøre suksess (PST, 22.06.17). Det gjør at

de blir mer utsatt og sårbar for radikaliserings ved at man trekkes mot noe som gir tilhørighet, samhold og fellesskap. For å fange opp personer som står i risiko for radikaliserings på denne bakgrunnen er det i hovedsak nærstående som vil være viktige ressurser. Det er de som i hovedsak vil være nær nok til å kunne fange opp signaler som kan gi bekymring. Samtidig vil det sosiale hjelpeapparatet i velferdsstaten kunne bidra. Som nevnt over, under overskriften *andre arenaer for deteksjon av intensjon*, vil som regel de som ikke deltar i arbeid motta ulike ytelser. Det vil kunne være arenaer for kontakt, eksempler på dette kan være NAV. Utviklingen over de siste årene viser at utenforskap blant barn og unge øker (Normann og Hetland, 2021), (Pettersen, 2021). På bakgrunn av koronapandemien og perioden med nedstengninger som gav høy arbeidsledighet og begrenset sosial kontakt, utgjør det en risiko for at flere blir stående utenfor arbeidslivet, som igjen vil føre til at flere vil oppleve sosiale vanskeligheter (Meld. St. 32, 2020–2021). Jo mer inkludert en person er, jo lavere er graden av forekomsten av psykisk lidelser (Bernsen, 2020).

Psykisk lidelse

De siste årene viser en jevn økning av psykisk lidelser blant voksne (Tesli et. al., 2021). Samtidig kan det hende at økningen ikke handler om antall med psykisk lidelse, men økning i hvem som oppsøker helsetjenesten (Lien og Bergem, 2022). De fleste barn og unge i Norge har god psykisk helse. Samtidig viser rapporter at koronapandemien har forrykket på dette forholdet i negativ retning (Bang et. al., 2018). Når man ser sårbarhetsfaktoren psykisk helse hos unge menn sammen med sårbarhetsfaktoren utenforskap, som man vet henger sammen med risikoen for å tiltrekke seg ulike ekstreme miljøer, vil utviklingen på dette området kunne utgjøre en økt trussel for at fremtidige soloterrorister utøver et angrep i Norge.

Personlige forhold

Hos radikalisererte personer som PST var bekymret for i 2018 var det gjennomgående lavt utdanningsnivå, over halvparten var ikke i jobb. De fleste hadde status som ugift, samtidig hadde over halvparten barn (PST, 2019). Det kan være en risiko for overføring av ideologisk tankegods, samtidig kan det være at barna tar avstand fra sine foreldres tankegods, noe som kan føre til ytterligere

radikalisering ved tap av nærstående. Slik sett vil begge alternativer kunne føre til en risikosituasjon med enten økt radikalisering eller flere radikaliserte.

En annen faktor som spiller inn på personlige forhold er triggerhendelse. Med triggerhendelse menes her en hendelse som gir en plutselig følelsesmessig respons, det kan være opplevelse av avvising, psykologisk krise, havne i en økonomisk utfordrende situasjon, tap av nærstående, tap av nettverk, og/eller tap av status (Sørensen, 2022). Forrykkelse ved disse momentene kan i så måte bety tap av beskyttelsesfaktorer mot et ideologisk tankegods, radikalisering og mobilisering. Året før en terrorhandling har det vist seg at over 60% opplever en triggerhendelse (Corner og Gill, 2014). Breivik opplevde å bli avvist av Den nordiske motstandsbevegelse. Like før angrepet i Bærum forsøkte Manshaus også å bli medlem i Den nordiske motstandsbevegelse, men ble etter et innledende intervju aldri fulgt opp (Ravndal, 2020).

Trusselutviklingen

Trusselvurderingen viser at det foregår en aktiv propagandavirksomhet på internett hos høyreekstreme. Særlig for akselerasjonister vil mest sannsynlig propagandaen fortsette med sitt særlig preg av vold og grovhet. Samtidig kan man se en dreining i det høyreekstreme miljøet mot et fokus på mistillit til styresmakter med antistatlig fokus og høy grad av konspirasjonsteorier. Når man ser en økning i utenforskap i befolkningen, samt en potensiell økning i psykisk lidelser vil det kunne bety en økning i enkeltpersoner som lar seg tiltrekke de digitale subkulturene fremover.

Trusselvurderingen har belyst utviklingstrekk over tid innenfor det høyreekstreme miljøet, særlig vedrørende tidligere utførte angrep og dens betydning for en mulig fremtidig utvikling. Det foreligger betydelige usikkerhetsmomenter da det er utfordrende å skulle prediktere på individnivå. Det må presiseres at de ulike faktorene må sees i sammenheng.

Introduksjon av ny kategori med indikatorer knyttet til psykisk helse er nødvendig, men vanskelig fordi det foreligger betydelig utfordringer ved de ulike faktorene. Med tanke på taushetsplikten mellom ulike aktører i samfunnet, særlig

innenfor helsetjenesten, er det en utfordring å se de ulike komponentene i sammenheng. Det kan gi høy grad av svake signaler isolert sett.

Taushetsplikten bygger på en lang tradisjon og skal sikre befolkningens tillit til systemet, og kun i særlige tilfeller kan man vike fra den verdien (Ot.prp.nr.13, 1998–1999). I tilfeller hvor det vil kunne være aktuelt er nettopp av hensyn til samfunnsvernet, det oppstår en verdikonflikt og spørsmålet blir hvilken verdi som må vike og hvilken verdi som skal beskyttes.

En annen betydelig utfordring er hvordan den psykiske komponenten utfordrer rasjonalitetsbegrepet. For å kalle det terrorisme er det flere momenter som må være tilstede, deriblant rasjonalitet, at terrorister handler på bakgrunn av en rasjonell tanke og vurdering (Bjørge og Ravndal, 2019). Da vil det ikke være plass til tanken om at en person som ikke kan ta rasjonelle valg skal kunne utøve terrorisme. Samtidig må man anerkjenne at det er store forskjeller individuelt innenfor psykisk lidelse. Noen er så påvirket av lidelsen at de verken forstår, eller kan anerkjenne situasjoner. De klarer ikke å resonnerer eller ta rasjonelle valg, enn andre som i mye mindre grad er preget av sin psykiske lidelse (Prop.154 L, 2016–2017). For den første gruppen vil det være utfordrende å kalle det terrorisme om de handler på bakgrunn av sin lidelse, det vil si at det foreligger en årsakssammenheng og vedkommende er utilregnelig (Straffeloven, 2005 § 20). For den andre gruppen vil ikke den psykiske lidelsen påvirke rasjonaliteten på samme måte og det vil lettere kunne falle innunder fenomenet terrorisme. Hvor dette skille går er utfordrende, men drøftingen rundt dette må finne sted. Det handler i stor grad om hva er det som driver intensjonen og hva er det som påvirker valgene for å utføre ulike handlinger.

Stigmatisering innen psykisk helsevern er også en utfordring (Jama, 2021). Hvis det fremkommer en kobling mellom psykisk lidelse og utførte angrep er det en risiko for stigmatisering. Det kan oppleves som stigmatiserende for andre med psykisk lidelse. Det må påpekes at det finnes mange med psykisk lidelse som ikke er terrorister, på lik linje som det finnes mange muslimer, men få terrorister og det finnes mange med høyreideologisk overbevisning som ikke er terrorister.

Indikatoren vil aldri isolert sett kunne være en god indikator, det må alltid sees i sammenheng med andre indikatorer (Grabo, 2002).

Videre vil det alltid være et moment at dagens ekstremisme og terrortrusselbildet vil være påvirket av hva som skjer i den sikkerhetspolitiske globale sfæren, både nasjonalt og internasjonalt. Større kriser og utviklingstrekk påvirker også, slik som for eksempel pandemien og stormingen av kongressen i USA har gjort. Man får nye elementer som blandes inn i ekstremismefeltet.

Sannsynlighetsvurdering

Det er et kort tidsperspektiv på vurderingen, bakgrunnen for det er at det kan raskt skje en endring som påvirker trusselbildet. Per i dag (17.05.22) er det flere år siden det ble gjennomført et høyskala terrorangrep fra en soloterrorist innenfor høyreekstremismen. Ved det tilfelle det skulle blitt gjennomført et høyskalaangrep, uavhengig hvor i verden, vil man måtte gjøre en ny trusselvurdering basert på ny tilgjengelig informasjon. Fordi, som denne trusselvurderingen har pekt på, tidligere angrep påvirker potensielle nye angrep.

Trusselvurderingen har vurdert soloterroristers intensjon og kapasitet til å utføre et terrorangrep mot Arbeiderpartiet. Vurderingen har vist at enkeltindivider med akselerasjonismen som ideologisk tankegods vil i stor grad inneha intensjon til å gjennomføre angrep. Kapasitet som våpen er relativt lett tilgjengelig og terrorister lærer av hverandre. Om vedkommende har intensjon så vil tiden fra personen beslutter å gjennomføre et angrep til personen faktisk gjennomfører kunne bli relativt kort. Dette fordi det er stor tilgjengelighet av våpen og personen har en ide om hvordan vedkommende skal gjennomføre angrepet fordi andre har gjennomført et angrep på lignende måten tidligere. Varslingstiden for angrepet reduseres. Intensjon sett i sammenheng med psykisk lidelse som en indikator gjør at varslingstiden vil kunne være lav. Kombinasjonen intensjon og psykisk lidelse vil kunne være så viktig som indikatorer at man bør vurdere å agere på de to alene.

Det vurderes som **MULIG** for at det vil bli gjennomført et terrorangrep utført av en enkelt aktør mot Arbeiderpartiet i løpet av de neste 6 månedene. Det vil si at det vurderes som **like sannsynlig som usannsynlig**.

Sannsynlighetsvurderingen er basert på følgende definisjoner (PST, 2022)

MEGET SANNSYNLIG: Det er meget god grunn til å forvente (>90%)

SANNSYNLIG: Det er grunn til å forvente (70-90%)

MULIG: Det er like sannsynlig som usannsynlig (40-69%)

LITE SANNSYNLIG: Det er liten grunn til å forvente (10-39%)

SVÆRT LITE SANNSYNLIG: Det er svært liten grunn til å forvente (<10%)

Referanse

Bang, L., Hartz, I., Furu, K., Odsbu, I., Handal, M., Suren, P., Torgersen, L., (2018). *Livskvalitet og psykiske lidelser hos barn og unge*. Folkehelseinstituttet.

<https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/psykisk-helse-hos-barn-og-unge/#forekomst-av-psykiske-lidelser-hos-barn-og-unge>

Bernsen, M. (Programleder) (2020, 17. desember). *Psst. På innsiden av PST. Soloterror og radikaliserings*. (Audio podcast). <https://www.pst.no/psts-podcast/>.

Bernsen, M. (Programleder) (2021, 23. oktober). *Psst. På innsiden av PST. Tips og informasjonshåndtering* (Audio podcast). <https://www.pst.no/psts-podcast/>.

Bjørge, T. (2018). *Høyreekstremisme i Norge. Utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier*. Politihøgskolen.

[https://phs.brage.unit.no/phs-](https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/2568904/hoyreekstremisme.pdf?sequence=1&isAll)

[xmlui/bitstream/handle/11250/2568904/hoyreekstremisme.pdf?sequence=1&isAll](https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/2568904/hoyreekstremisme.pdf?sequence=1&isAll)
owed=y

Bjørge, T., Ravndal, J., A. (2019). *Extreme-Right Violence and Terrorism: Concepts, Patterns, and Responses*. International Centre for counter-terrorism – The Hague. <https://icct.nl/app/uploads/2019/09/Extreme-Right-Violence-and-Terrorism-Concepts-Patterns-and-Responses-4.pdf>

Bjørnland, B. (2017). *Soloterror – Ikke så solo som vi tror*. Politiets sikkerhetstjeneste. <https://www.pst.no/alle-artikler/innlegg/soloterror---ikke-sa-solo-som-vi-tror/>

Corner, E., Gill, P., (2014). *A False Dichotomy? Mental Illness and Lone-Actor Terrorism*. I: *Law and Human Behaviour* 2015, Vol. 39, No. 1, 23-34.

Evalueringsutvalget. (2020). *Evaluering av politiets og PSTs håndtering av terrorhendelsen i Bærum 10. august 2019*.

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/al-noor--->

terrorhandlingen/evaluering_terrorhendelsen_i_baerum_01072020_original_digital.pdf

Gill, P., Horgan, J., & Deckert, P. (2014). *Bombing Alone: Tracing the Motivations and Antecedent Behaviours of Lone-Actor Terrorists*. Journal of Forensic Sciences, Vol 59, No. 2

Gill, P., (2015). *Lone-Actor Terrorists. A behavioural analysis*. Routledge. ISBN 9781138221796

Grabo, C., M. (2002). *Anticipating surprise, Analysis for strategic warning*. Center for Strategic Intelligence Research. ISBN 0-9656195-6-7

Haugen, V., F. (2021). *Philips vei til terror*. [Tv-dokumentar] NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt-philips-vei-til-terror>.

Haugestad, E. (2022, 18. januar). *Internasjonal terrorisme: Venstre- og Høyreekstremisme*. Forelesning Handelshøgskolen BI.

Helsedirektoratet, (2022). *Folkehelse i et livsløpsperspektiv - Helsedirektoratets innspill til ny folkehelsemelding*.
<https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/folkehelse-i-et-livsløpsperspektiv-helsedirektoratets-innspill-til-ny-folkehelsemelding/folkehelse-gjennom-livsløpet-barn-og-unge/de-storste-utfordringene-na-og-i-tiden-fremover>

Hoffman, B. (2017). *Inside terrorism*. Columbia University Press. Chichester, West Sussex. New York.

Jama, D., S. (2021). *Tilrettelegging og likeverdig psykisk helsetilbud. En kvalitativ studie om sosialarbeideres erfaringer i møte med etniske minoriteter i psykisk helsevern*. [Masteroppgave, OsloMet – storbyuniversitetet]
<https://oda.oslomet.no/oda->

xmlui/bitstream/handle/11250/2786911/Jama_SSA_2021.pdf?sequence=1&isAllo
wed=y

Lien, L., Bergem, K., A., (2022). *Vanlige spørsmål og svar og psykiske lidelser*.
Den Norske Legeforening. Norsk psykiatrisk forening.
<https://www.legeforeningen.no/foreningsledd/fagmed/norskpsykiatri/om-psykiske-lidelser/sporsmal-og-svar-om-psykiske-lidelser/#41342>

MacDonald, A. (1980). *The Turner Diaries*. (2. utg.) Cosmotheist Books. ISBN:
9781733648127.

Meld. St. 32 (2020–2021). *Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv*, Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-32-20202021/id2856870/?ch=1>

Normann, T., M., Hetland, A., (2021). *Unge som faller utenfor og deres inntektsutvikling*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/unge-som-faller-utenfor-og-deres-inntektsutvikling>

Nysted, T. (2022, 23. mars). *Eksplorative trusler, en innføring*. Forelesning Handelshøgskolen BI

Ot.prp.nr.13 (1998–1999). *Om lov om helsepersonell m v (helsepersonelloven)* Sosial- og helsedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-13-1998-99-/id159428/>

Pantucci, R., Ellis, C., Chaplais, L., (2015). *Lone-Actor Terrorism Literature Review*. Publisert i: Royal United Services Institute for Defence and Security Studies. ISSN 2397-0286.
https://capve.org/components/com_jshopping/files/demo_products/Literature_Review.pdf

Pettersen, M., (2021). *Trenden er brutt – flere unge utenfor i 2020*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/tilknytning-til-arbeid-utdanning-og-velferdsordninger/artikler/trenden-er-brutt--flere-unge-utenfor-i-2020>

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) (2017, 22. juni). *Rapport om soloaktører*. <https://www.pst.no/alle-artikler/utgivelser/soloaktorer---rapport/>

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) (2019, 01. mars). *Temarapport: Hvilken bakgrunn har personer i høyreekstreme miljøer i Norge?* https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport_pst_-hvilken-bakgrunn-har-personer-i-hoyreekstreme-miljoer-i-norge.pdf

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) (2021a, 12. mars). *Dataspill, selfie-jihad og livestreaming av terrorangrep: Hvordan ekstreme digitale nettverk påvirker terrortrusselen i Vesten og Norge*. <https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/2021/dataspill-selfie-jihad-og-livestreaming-av-terrorangrep-hvordan-ekstreme-digitale-nettverk-pavirker-terrortrusselen-i-vesten-og-norge.pdf>

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) (2021b, 11. juni). *Mindreårige involvert i terror og terrorrelaterte handlinger*. <https://www.pst.no/globalassets/rapporter-2021/mindrearige-involvert-i-terror-og-terrorrelaterte-handlinger.pdf>

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) (2021c, 10. juli). *PST-rapport: «10 år siden 22. juli – sentrale utviklingstrekk innen høyreekstremisme»*. <https://www.pst.no/globalassets/rapporter-2021/pst-rapport-10-ar-siden-22.-juli---sentrale-utviklingstrekk-innen-hoyreekstremisme.pdf>

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) (2022). *Nasjonal trusselvurdering 2022*. <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/ntv-2022/>

Prop.154 L (2016–2017). *Endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (skyldevne, samfunnsvern og sakkyndighet. Justis- og beredskapsdepartementet.*
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-154-l-20162017/id2557006/>

Ravndal, J., A. (2016). *Right-Wing Terrorism and Violence in Western Europe: Introducing the RTV Dataset.* I Perspectives on Terrorism, Volume 10, Issue 3.
<https://www.jstor.org/stable/26297592?seq=1>

Ravndal, J., A. (2017). *Right-Wing Terrorism and Violence in Western Europe: A Comparative Analysis.* Universitetet i Oslo. <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/2568904/hoyreekstremisme.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Ravndal, J., A. (2020). *Fra landssvik til «trollterror»: Utviklingen i det norske høyreekstreme trusselbildet fra 1945 til 2019.* Senter for ekstremismeforskning (C-REX) Universitetet i Oslo.
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/83917/1/Fra%2Blanssvik%2Btil%2Btrollterror.postprint.pdf>

Ravndal, A.J., Thorstensen, M., Jupskås, A. R og Macklin, G. (2021). *Right-Wing Terrorism and Violence in Western Europe, 1990 – 2020.* RVT Trendrapport 2021. NO. 1/2021. University of Oslo.
<https://www.sv.uio.no/c-rex/english/publications/c-rex-reports/2021/rtv-trend-report/c-rex-rtv-trend-report-2021.pdf>

Richardson, L. (2006). *What Terrorists Want: Understanding the Enemy, Containing the Threat,* New York, NY: Random House.

Richardson, L. (2007). *The three R's: revenge, renown and reaction* i What terrorists want: understanding the enemy, containing the threat. Ss. 71 – 103. Publisert av: Random House Trade Paperbacks.

Sitter, N. (2017). *Terrorismens historie, Attentat og terrorbekjempelse fra Bakunin til IS*. Dreyers forlag Oslo.

Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>

Sunde, I., M. (2013). *Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme på internett* PHS Forskning 2013:1, 113–125. Politihøgskolen, Oslo. ISBN 978-82-7808-100-6

Sørensen, Siv. (2022, 22. mars). *Soloterrorisme*. Forelesning Handelshøgskolen BI

Tesli, M., S., Handal, M., Torvik, F., A., Knudsen, A., K., S., Odsbu, I., Gustavson, K., Reichborn-Kjennerud, T., Nesvåg, R., Hauge, L., J., Reneflot, A (2021). *Psykiske lidelser hos voksne*. Folkehelseinstituttet.
<https://www.fhi.no/nettpub/hin/psykisk-helse/psykiske-lidelser-voksne/>

Wictorsen, M., L. (Programleder) (2021a). *Noen å hate. 2:5 Emoen på Oslo S*. (Audio podcast). <https://www.aftenposten.no/podkast/ap/program/100200>

Wictorsen, M., L. (Programleder) (2021b). *Noen å hate. 3:5 En mann som mister alt, er en farlig mann*. (Audio podcast).
<https://www.aftenposten.no/podkast/ap/program/100200>

Wictorsen, M., L. (Programleder) (2021c). *Noen å hate. 5:5 Jeg føler meg ikke trygg*. (Audio podcast). <https://www.aftenposten.no/podkast/ap/program/100200>